

СОЦІОЛОГІЯ ОСОБИСТОСТІ

УДК 316: 37.04

Т. О. СЕРГА

ЧИННИКИ СУБ'ЄКТНОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ

Статтю присвячено обґрунтуванню виховання й самовиховання як чинників формування суб'єктності особистості під час її соціалізації. Головна ідея полягає в тому, що завдяки правильно організованому процесу виховання в освітньому просторі відбувається відхід від об'єктності та формуються передумови розвитку суб'єктності в особистості дитини, що, у свою чергу, приводить до самовиховання та саморозвитку особистості в процесі її соціалізації й перетворює її на життєтворчу особистість.

Ключові слова: особистість, соціалізація, суб'єктність, соціальний досвід, виховання, самовиховання, самореалізація, освітній простір.

Згідно з концепцією національного виховання, соціалізація включає засвоєння індивідом соціального досвіду, цінностей, норм, установок, властивих суспільству, що сприяє його входженню в систему соціальних зв'язків і набуттю соціального досвіду. Досягаючи в процесі соціалізації певного розвитку, набуваючи досвіду, особистість починає усвідомлювати свій соціальний статус, визначає життєві цілі й ідеали, починає шукати засоби для їх реалізації та досягнення, тобто самовизначається й самостверджується.

Ці тези, здавалося б, уже дуже зрозумілі та звичні, але існуюча освітня практика тільки починає усвідомлювати необхідність нового підходу до дитини, який дістав назву "педагогіка життєтворчості". На сьогодні наука підійшла впритул до необхідності наукового осмислення перспектив цього напрямку. І хоча є багато напрацювань, проте цілісної, системної та методологічно проробленої соціальної технології, здатної зробити процес соціалізації ефективним з погляду формування самостійної, творчої особистості, поки не створено.

Останніми роками вийшла в світ низка праць, де ті чи інші проблеми життєтворчості особистості дістали більш-менш обґрунтовану інтерпретацію. Ми маємо на увазі праці таких зарубіжних дослідників, як Х. Арендт, Р. Арон, З. Бжезинський, Д. Белл, М. Бердяєв, Ю. Габермас, В. Дільтей, Е. Кассіерер, К. Леві-Строс, Л. Лефевр, П. Рікер, А. Тойнбі, О. Тоффлер, Ф. Фукуяма, М. Хайдеггер, С. Хантингтон, О. Шпенглер, К. Ясперс та ін.

До цієї теми звертались також такі відомі українські та російські дослідники, як В. Андрущенко, О. Астаф'єва, Л. Бевзенко, І. Бичко, В. Бех, І. Бех, В. Буданов, П. Гайденко, В. Горський, Б. Григор'ян, І. Єрмаков,

І. Єршова-Бабенко, Л. Киященко, О. Князева, В. Конев, В. Кремень, Л. Макешина, С. Максименко, В. Моїсєєв, А. Огурцов, В. Пазенок, А. Панарін, М. Попович, І. Предборська, М. Розов, Т. Розова, Я. Свірський, Л. Сохань, В. Степін, Є. Сулима, А. Толстоухов, В. Шинкарук, О. Яценко, В. Ярошовець та ін.

Суб'єктність і саморозвиток особистості як суб'єкта в науковій літературі виступають як предмет філософського осмислення (М. Бердяєв, В. Вернадський, М. Каган та ін.); психологічного вивчення (Б. Ананьєв, А. Брушлінський, Л. Виготський, І. Зимня, С. Рубінштейн, В. Слободчиков та ін.), педагогічного аналізу (З. Горбенко, В. Серіков, В. Сластьонін та ін.). Однак соціологічні дослідження в цьому напрямі майже зовсім відсутні, тоді як процес соціалізації є досить важливим для соціологічної науки – як у теоретичній, так і в практичній площині. “Життєтворчість – особлива, вища форма виявлення творчої природи людини. Вона сприяє самостійному вибору особистістю стратегії життя, розробці життєвих планів і програм, вибору та використанню засобів, необхідних для реалізації індивідуального життєвого проекту. Кожна дитина – проект світу. І несе вона в собі особливу місію” [7, с. 5]. У цих глибоких за змістом словах закладено суть педагогіки життєтворчості, яка спрямована в ХХІ ст., коли перед людством постає завдання – створити собі нову сутність, оскільки бути людиною – означає стати нею, і це – нескінченний процес самотворення.

Проектуючи творчо своє життя, розробляючи та здійснюючи індивідуальний життєвий сценарій, особистість опановує не лише необхідні знання, а й компетентність, зрештою, можливо, найвище мистецтво – мистецтво жити.

У вітчизняній науці традиційно віддавали перевагу нормативній системі цінностей у вихованні особистості. Активність, здатність індивіда до самостійного акту вибору хоча й визнавали, проте реальний процес виховання був зорієнтований не на особистість, що самовизначається, а на особистість, котра “добре керується”.

Сучасні дослідження виокремлюють два аспекти процесу соціалізації: адаптацію до соціуму й самовизначення в соціумі. Останнє означає активну позицію, оцінку оточення, відбір впливів, що пропонуються обставинами, прийняття їх або опір їм.

Людина як суб'єкт процесу соціалізації не є пасивною істотою. Вона первісно несе в собі імпульси самореалізації, саморуху. Змінюючись і збагачуючись, ця життєва потенція містить у собі потребу й здатність до життєвого самовизначення та самореалізації на основі дії механізмів свободи вибору й свободи дії. Людина на своєму життєвому шляху, детермінованому попереднім соціальним досвідом, є розпорядником власних соціальних та індивідуально-особистісних можливостей, використовуючи які, вона створює свою модель життя, свою неповторну долю.

Отже, виховання як цілеспрямований процес організації оволодіння соціальним досвідом є складовою процесу соціалізації. Слід зазначити та-

кож, що виховання є необхідною складовою, оскільки в процесі соціалізації дитини неодмінно виникають явища та ситуації, що потребують певного узгодженого соціального впливу й реальної педагогічної дії, конкретного педагогічного інструментування. У зв'язку із цим актуальним стає дослідження механізмів становлення соціального досвіду індивіда.

Для педагогічної діяльності у зв'язку із цим важливим є змістове визначення “актуальної культури” та методів її засвоєння. Слід звернути увагу на те, що в своїй діяльності індивід перебуває в ситуації вибору можливостей. Життя завжди вимагає від людини прийняття рішень в обставинах, коли вона неповно обізнана із ситуацією, в якій діє. У своїй діяльності вона має спиратися не тільки на ті передумови, які вже є в складі її діяльності, а й на інші духовні регулятори, які існують у ній віртуально. Ідеться про те, що в діяльності індивіда формується його індивідуальний досвід, який зумовлює вибір предмета та способу діяльності. Із цього погляду, соціалізація індивіда є не тільки процесом засвоєння соціального досвіду, а й формування досвіду індивідуального. Саме на цю обставину слід звернути особливу увагу, бо на неї мало зважають – частіше акцент роблять на змінах у предметах діяльності та недостатньо підкреслюють, які зміни відбуваються в самому суб'єкті під час його діяльності.

З погляду на індивіда як активного суб'єкта, який творить самого себе, впливає, що практична участь у творчій діяльності є необхідною умовою формування особистісних якостей. Крім того, не тільки суспільство, так би мовити обставини, а й сам індивід несе значну частку відповідальності за формування своєї особистості. Цей принцип вимагає виховання в підростаючого покоління відповідальності за розвиток своїх особистісних властивостей [6, с. 79–82].

Щоб життя людини розгорталось як творчий процес, у її свідомості під дією вказаних факторів і на основі наявного життєвого досвіду має сформуватися модель активного ставлення до свого життя як акту життєтворчості.

Кожен індивід у процесі соціалізації, як зазначає В. Кайгер, перебуває на позиції суб'єктності: усвідомлює себе серед інших людей, свої зв'язки з ними й досвід спілкування, приймає соціальні цінності та відбирає життєві смисли, встановлює зв'язки з культурним простором, етносом. У цій ситуації самовизначення індивід виявляє життєтворчість, у якій формується соціальний досвід особистості як передумова та результат її соціалізації. Із цього випливає, що формування життєвого досвіду особистості відбувається не тільки в результаті зовнішньо регламентованих соціалізуючих впливів, а й у результаті суб'єктивного вибору, детермінованого внутрішніми особливостями особистості. Людина “пропускає” через себе різні форми буття. Усвідомлення власної значущості, пережита життєва ситуація, вчинок-вибір інколи виявляються більш значущими для соціального досвіду людини, ніж вплив офіційних норм [8, с. 118–120].

У формуванні такої складної й тонкої системи, як соціальний досвід людини, важливими є не сила зовнішнього впливу сама по собі, а відповідна

самоорганізація та самовизначення особистості в цьому зовнішньому впливі. Система виховання як педагогічна організація процесу оволодіння особистістю соціальним досвідом повинна виходити з усвідомлення багатокomпонентності цієї системи досвіду, змінності всіх її складових, домінування в ній такого компонента, як самовизначення особистості.

Так, Н. Богданова визначає культуру життєтворчості особистості “як процес її самореалізації і самоутвердження на основі гуманістичного ідеалу й відповідно до культурних завоювань людства”, а також виокремлює його структуру:

- 1) формування власної проєкції особистості в майбутньому;
- 2) усвідомлення особистістю співвідношення цієї проєкції із суспільним ідеалом і культурою, формування самосвідомості особистості;
- 3) становлення на цій основі таких елементів структури, як світогляд і система ціннісних орієнтацій;
- 4) діяльність (самотворчість) особистості;
- 5) самооцінка особистості [4, с. 43].

Цей процес формування культури життєтворчості особистості стає можливим тільки завдяки самовихованню.

Процеси виховання та самовиховання тісно пов'язані між собою, є єдиним шляхом формування особистості. Проте, чим вища оцінка людиною своїх якостей, чим реалістичніше ставлення до своєї особистості, тим краще виховання переходить у самовиховання. Головним мотивом до самовиховання є пізнання людиною суперечностей між власними інтересами, потребами, цілями та рівнем розвитку особистісних, що не сприяють їх задоволенню. Людина, крім підпорядкування зовнішнім вимогам, починає свідомо підходити до своїх дій, давати їм якісну характеристику, враховуючи свої можливості. Чим вищий рівень свідомого ставлення людини до вдосконалення власної поведінки, тим помітнішою є роль самовиховання у формуванні особистості. Тобто самовиховання – це якісно новий рівень розвитку особистості. На думку Л. Ази, самовиховання – це суб'єктивний компонент, що передбачає оцінку, осмислення людиною різних зовнішніх впливів, які визначають її життєві цілі, мотиви діяльності тощо [1, с. 56]. Самовиховання пов'язане з активністю та прагненням людини до мети.

Розумінню суті поняття “самовиховання” сприяє аналіз праць А. Арета, В. Гмурмана, С. Карпенчук, Г. Костюка, Л. Рувінського, Г. Селевка, М. Тайчинова, Л. Шаєвої та ін.

За даними А. Арета і Л. Рувінського, термін “самовиховання” закріпився в середині XIX ст. й означав здатність особистості до боротьби зі своїми інстинктами, вироблення самовладання та формування власного характеру. Учені (А. Арет, В. Галузинський, В. Гмурман, С. Карпенчук, О. Ковальов, Г. Костюк, О. Кочетов, Н. Масленнікова, Л. Рувінський, Г. Селевко) тлумачать самовиховання як систематичний саморозвиток, самовдосконалення, формування власної особистості і її зміни у випадку, ко-

ли індивід, пізнаючи себе, залишається невдоволений деякими своїми характеристиками і прагне стати кращим. Учені (О. Ковальов, О. Кочетов, Н. Кравчун) зазначають, що самовиховання є результатом і умовою правильно організованого виховання.

За даними Л. Рувінського та Л. Шаєвої, характерною особливістю самовиховання є різноманітність форм його прояву. Самовиховання при цьому може бути не тільки систематичним і планомірним. Найчастіше його характеризують як епізодичний процес, який, не плануючи змін особистості загалом, передбачає формування в індивіда певної якості. Саме такий характер діяльності в роботі над удосконаленням одних і виправленням інших якостей особистості зумовлюється зовнішніми умовами життя й особливостями провідної діяльності людини. Систематичність роботи над собою залежить від особливостей внутрішнього світу індивіда, специфіки його завдань [11].

А. Арет під поняттям самовиховання розуміє розвиток людиною або колективом своїх позитивних якостей та викорінення негативних. Учений також висуває думку, що ідеали людини зумовлюють мету самовиховання, але виховний процес, вносячи свої корективи, здатний змінювати його зміст і спрямованість [2].

Самовиховання, характеризуючи певний етап у відносинах суспільства й особистості, саме формується в процесі розвитку цих відносин, у ході зміни позиції особистості при її взаємодії із зовнішнім світом, у процесі розвитку самосвідомості. Під розвитком самовиховання ми будемо розуміти появу в ньому якісних зрушень, становлення й зміну рівнів розвитку самовиховання.

Зачатки самовиховання можна виявити вже в процесі безпосереднього пристосування дитини до зовнішніх вимог, у самовиправленні вчинків, що характеризується прагненням дитини змінити конкретні форми своєї поведінки, але не якості особистості. Дитина, вирішуючи виправитися, не має ще на увазі необхідність зміни власних властивостей, а має на увазі лише здійснення визначених вчинків або відмови від них: не ображати товаришів, не розмовляти на уроках, готувати домашнє завдання, займатися працею із самообслуговування тощо. Вона ще не встановлює зв'язку між поведінкою й своїми достоїнствами чи недоліками, не усвідомлює своїх якостей. Однак, хоча такий зв'язок ще не встановлюється, дитина завдяки оцінці дорослих знає, за які вчинки її називають "гарною", схвалюють, а за які – засуджують. Тому, виправляючи свою поведінку, щоб стати "гарною", вона, по суті, є спонукуваною неусвідомленим бажанням змінити себе, що вносить до самовиправлення вчинків зачатки самовиховання.

Зароджуючись у самовиправленні вчинків, явище самовиховання ви-зріває в міру встановлення зв'язків між вчинками і якостями людини, усвідомлення нею своєї особистості. Шлях встановлення цих зв'язків лежить через якісну характеристику дітьми своїх вчинків до усвідомлення своєї особистості і своїх якостей як причин цих вчинків.

Достатні умови для виділення дитиною якостей своєї особистості з єдності з вчинками, для їх усвідомлення як причин своїх досягнень чи невдач, для самовиховання створюються лише в підлітковому віці. Для підлітків стає характерним, за спостереженнями Д. Ельконіна і Т. Драгунової, прагнення до самостійності, прагнення захистити деякі сфери свого життя від втручання дорослих. З переходом у підлітковий вік самостійність із засобу досягнення приватних цілей стає сенсоутворювальним мотивом діяльності, починає визначати позицію підлітка у взаємодії з навколишнім світом. Тепер уже підліток нерідко робить вчинки тільки заради того, щоб підкреслити свою самостійність (дослідження В. Крутецького, Н. Лукіна, Н. Левітова). Зміна позиції дитини у взаємодії з навколишнім світом, прагнення стати більш самостійною щодо до нього і в цьому плані протиставлення йому своїх можливостей, якостей особистості сприяють їх виділенню із суб'єктивної єдності із зовнішнім світом [11].

Підліток, усвідомлюючи свої якості, виявляє значне поле діяльності для здійснення позиції максималізму самостійності. Він починає відкидати роль пасивного об'єкта виховання, якого "ліплять" інші, і прагне стати суб'єктом свого виховання. А що означає "бути суб'єктом свого виховання?".

О. Бабич розглядає суб'єктність як основу особистості, як інтегральну здатність людини вибудовувати життя відповідно до власних цілей і цінностей. Суб'єктність виявляється в активній творчій позиції людини при вирішенні життєвих завдань, у здатності до саморегуляції й саморефлексії власної діяльності [3].

Під суб'єктністю ми розуміємо інтегральну якість особистості, що виявляється в ціннісно-смісловій самоорганізації дій і усвідомленій саморегуляції, яка призводить до зміни себе та навколишньої дійсності за допомогою активно-перетворювальної діяльності.

Говорячи про суб'єктність особистості, ми повинні визначити, коли відбувається формування та розвиток суб'єктності, і які умови необхідні для її становлення.

Вчені В. Давидов, В. Слободчиков розглядають розвиток суб'єктності в онтогенезі, в ході якого відбувається нарощування суб'єктності та подолання об'єктності [14]. С. Рубінштейн та А. Брушлінський визначали суб'єктність як системну цілісність усіх найскладніших і суперечливих якостей людини, яка формується в ході історичного та індивідуального розвитку. Індивід не народжується, а стає суб'єктом у процесі спілкування, діяльності та інших видів своєї активності [10; 5]. Вищою формою суб'єктності є особистісне осмислення, що надається подіям і діям.

У працях психологів подано описи системи умов, необхідних для прояву суб'єктності людини. Так, В. Петровський досліджує феномени надситуативної активності як прояву суб'єктності, а суб'єктність виражає якісну своєрідність людини як цілепокладальної, вільної, відповідальної істоти, що розвивається. У дослідженнях А. Асмолова, А. Леонт'єва суб'єктність пода-

но як одну із системних характеристик діяльності й розглянуто через структуру мотивації: потреби, мотиви, цілі, установки, емоції. С. Рубінштейн у діяльності вбачав умову формування та розвитку суб'єкта. Таким чином, практична діяльність людини є умовою формування й розвитку суб'єктності [9].

Важливою умовою, що забезпечує розвиток суб'єктності особистості, є побудова суб'єкт-суб'єктних відносин між учасниками освітнього процесу. Встановлено, що суб'єкт-суб'єктні відносини в навчанні сприяють актуалізації учня, розкриттю його нових можливостей, здібностей і функцій. На нашу думку, процес розвитку суб'єктності школяра повинен здійснюватися в межах таких відносин. При цьому рівень розвиненості власної суб'єктності учня є найважливішою умовою конструктивної суб'єкт-суб'єктної взаємодії.

Таким чином, суб'єктність як складна характеристика людини виражається самостійністю, активністю, здібностями до самоаналізу та саморегуляції, умінням перетворювати себе й дійсність. У результаті правильно організованого процесу виховання в дитини з'являється здатність до самовиховання та відбувається розвиток суб'єктності, яка, у свою чергу, стає основою життєтворчості особистості.

Мабуть, саме акцент на розвиток суб'єктності дитини й може стати тією провідною ідеєю, яка об'єднає потреби суспільства та самої особистості, що виходить на новий рівень своєї життєдіяльності.

Нагадаємо, що "суб'єкт" має три базові характеристики: свобода, унікальність, активність. Але батьки повинні не просто позначати й берегти унікальність дитини, стимулювати її активність і надавати свободу дій, але робити це в системі, збалансованій інтересами Іншого, – щоб свобода не перетворилася на безвідповідальність, унікальність – на ізоляцію, а активність – на агресивне порушення чужих кордонів.

Розвиток суб'єктності дитини – це, перш за все, саморозвиток, самовідмежування, саморегуляція, самопізнання. Тобто основні зусилля дитини (у контексті цієї ідеї) необхідно спрямувати на самотворення себе, зробити її креативним автором свого власного життя, використовуючи ту ситуацію й ті ресурси, в яких вона перебуває в кожен момент свого буття. А завдання батьків і педагогів – допомогти їй у цьому процесі дбайливими та ненавільницькими способами.

Висновки. Таким чином, визначення кожної особистості як суб'єкта життєтворчості в процесі цілеспрямованого, організованого виховання та самовиховання означає, що через власну активну діяльність людина може самореалізуватись, самоактуалізуватись, самовизначитись. За цією моделлю виховання та самовиховання виходять за межі традиційного виховання й взаємодіють з такими чинниками, як соціальне середовище, культура, освіта.

Виховання та самовиховання як чинники життєтворчості невіддільні від освіти. Саме інститут освіти відіграє значну роль у підготовці людини до праці й до життя загалом, освіта є механізмом навчання та виховання інди-

відів. Визначення ролі освіти у формування мистецтва жити слід розглядати й у взаємозв'язку із соціальним середовищем та культурою суспільства.

Соціальне середовище формує освітній простір. У сучасній літературі освітній простір визначають як сукупність матеріальних, духовних і емоційно-психологічних умов, у яких проходить навчально-виховний процес, і факторів, що сприяють або перешкоджають його ефективності [13, с. 114]. Зрозуміло, що освітній простір є також засобом не тільки формування відносин у процесі набуття знань, а й виховання, формування культури особистості. Освітній простір – це підсистема соціокультурного середовища, сукупність історично сформованих факторів, обставин, ситуацій, тобто цілісність спеціально організованих педагогічних умов розвитку особистості.

Виховання – важлива частина освітнього процесу, що має істотну специфіку. Освіту традиційно розглядають як цілеспрямований процес виховання й навчання особистості в інтересах суспільства та держави [12, с. 3–10]. Причому навчання в цьому визначенні не випадково постає на другому місці, тому якість освіти багато в чому визначається саме якістю виховання. З іншого боку, у культурному та соціальному контекстах освіта виступає як механізм соціалізації особистості.

Необхідною вимогою до нового образу людини як еталона освітньої продукції, за словами дослідників, є духовна орієнтація в її розвитку. Освічена людина – це людина культури, вихована, здатна зберігати й зміцнювати культурний потенціал. Освічена людина – не просто фахівець, а підготовлений до випробувань, зміни способу життя, життєтворчості [13, с. 115]. Процес навчання все більше ґрунтується на соціокультурних засадах, тобто на соціальних і культурних знаннях, які визначають відносин між людьми, людиною та світом.

У цій статті сформульовано лише основну ідею дослідної роботи, яку проводить автор у сфері педагогіки життєтворчості. Тим не менше, певні висновки, засновані на значному теоретичному й емпіричному матеріалі, дають змогу стверджувати, що саме ця ідея може мати велику перспективу розвитку в педагогічній науці та практиці.

Список використаної літератури

1. Аза Л. А. Виховання як філософсько-соціологічна проблема (методологічний аспект) / Л. А. Аза. – Київ : Наукова думка, 1993. – 132 с.
2. Арет А. Я. Очерки по теории самовоспитания / А. Я. Арет. – Фрунзе : Изд-во Киргизского ГУ, 1961. – С. 15–18.
3. Бабич О. М. К вопросу о субъектности личности [Электронный ресурс] / Ольга Митрофановна Бабич. – Режим доступа: <http://root.elima.ru/articles/?id=499>.
4. Богданова Н. Культура життєтворчості особистості. Філософсько-світоглядний аналіз : наукове видання / Н. Богданова. – Київ : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. – 302 с.
5. Брушлинский А. В. Субъект: мышление, учение, воображение / А. В. Брушлинский. – 2-е изд., испр. – Москва : МПСИ, 2003. – 408 с.
6. Давіденко А. А. Логіка і психологія у творчій діяльності людини / А. А. Давіденко // Педагогіка і психологія. – 2006. – № 3 (52). – С. 79–86.

7. Єрмаков І. Педагогіка життєтворчості: орієнтири для ХХІ століття / І. Єрмаков // Кроки до компетентності та інтеграції в суспільство : наук.-метод. зб. / ред. кол. Н. Софій (голова), І. Єрмаков (керівник авторського колективу і науковий редактор) та ін. – Київ : Контекст, 2000. – 336 с.
8. Кайгер В. Особливості процесу соціалізації особистості в сучасних умовах / В. Кайгер // Соціальна психологія. – 2007. – Спецвипуск. – С. 116–120.
9. Ленглер О. А. Субъектность человека: психолого-педагогические основы / О. А. Ленглер // Молодой ученый. – 2012. – № 11. – С. 440–442.
10. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии / С. Л. Рубинштейн. – Санкт-Петербург : Питер, 2002. – 720 с.
11. Рувинский Л. И. Психология самовоспитания / Л. И. Рувинский, А. Е. Соловьева. – Москва : Просвещение, 1982. – 143 с.
12. Сенько Ю. Образование: обращенность в будущее / Ю. Сенько // Alma Mater. – 2006. – № 3. – С. 3–10.
13. Скотна Н. Роль освіти в цивілізаційному вихованні молоді / Н. Скотна // Вища освіта України. – 2004. – № 4. – С. 114–118.
14. Слободчиков В. И. Основы психологической антропологии. Психология человека: введение в психологию субъективности : учеб. пособ. для вузов / В. И. Слободчиков, Е. И. Исаев. – Москва : Школа-Пресс, 1995. – 384 с.

Стаття надійшла до редакції 01.08.2013.

Серга Т. А. Факторы субъектной социализации личности

Статья посвящена обоснованию воспитания и самовоспитания как факторов формирования субъектности личности в процессе ее социализации. Центральная идея заключается в том, что благодаря правильно организованному процессу воспитания в образовательном пространстве происходит отход от объектности и формируются предпосылки развития субъектности в личности ребенка, что, в свою очередь, приводит к самовоспитанию и саморазвитию личности в процессе ее социализации и превращает ее в житнетворческую личность.

Ключевые слова: личность, социализация, субъектность, социальный опыт, воспитание, самовоспитание, самореализация, образовательное пространство.

Serga T. Factors of Subjectivity Socialization of the Individual

According to the concept of national education, socialization involves the assimilation of individual social experience, values, norms, and attitudes of a society that contributes to its entry into the system of social relations and the acquisition of social experience. Arriving in the socialization process specific development, personality begins to define life goals and ideals, begins to seek funds for their implementation and achievements, self-determined and asserts itself.

Although today there are many developments in this regard, but a holistic, systematic and methodologically elaborated social technology that can make the process of socialization effective in terms of the formation of an independent, creative personality, has not yet been created.

Subjectivity and self-development of the individual as a subject in the scientific literature appear as a subject of philosophical reflection, psychological study, pedagogical analysis. However, the case studies in this area is almost entirely absent. Although the process of socialization is important enough for social science – both in theoretical and in practical terms.

The work is aimed at theoretical justification for the transition from education to self-education for the development of the child's personality and subjectivity beginning of his life creation.

Modern research has isolated two aspects of the socialization process: adaptation to society and identity in society. This means a proactive stance, environmental assessment, selection effects offered by the circumstances of their acceptance or resistance to them. Processes of education and self are closely linked, are the only way of identity formation. However, self-education – a qualitatively new level of development of the individual, because it is associated with the activity and the desire of man to the goal. The researchers gave the name to this phenomenon – “subjectivity” and consider it as the basis of personality, as an integral person’s ability to build a life in accordance with their own goals and values. Subjectivity is manifested in the active creative position of the person in dealing with life’s problems, the capacity for self-regulation and self-reflection own activities.

The development of the child subjectivity – is primarily a self-development, self-delimiting, self-regulation, self-knowledge. That is, the main efforts should be directed to the child’s self-creation itself, make it creative author of your own life. The task of parents and teachers – to help him in this process caring and non-violent ways.

Thus, the definition of each person as a subject of vital and creative in the process of purposeful, organized education and self means that through its active person can fulfill your potential, samoaktualizirovatsya, self-determination. In this model, education and self-education goes beyond the traditional education and interact with factors such as social environment, culture and education.

That’s Institute of Education plays a significant role in the preparation of human labor, and to life in general, education is a mechanism for training and education of individuals. The learning process is more and more based on social and cultural grounds, that is, the social and cultural knowledge, which define the relations between people, man and the world.

Key words: *personality, socialization, subjectivity, social experience, education, self-education, self-realization, educational space.*